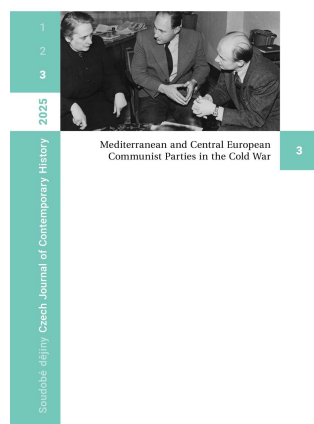

Zitierhinweis

Hauner, Milan: Rezension über: Christian Hartmann / Thomas Vordermeyer / Othmar Plöckinger / Roman Töppel (eds.), Hitler, Mein Kampf. Eine kritische Edition, München: Institut für Zeitgeschichte, 2016, in: Soudobé dějiny, 2016, 4, S. 678-703, DOI: 10.15463/rec.655016298

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Diskuse

Hitlerův „Mein Kampf“ 2016

Milan Hauner

HARTMANN, Christian – VORDERMEYER, Thomas – PLÖCKINGER, Othmar – TÖPPEL, Roman (ed.): *Hitler, Mein Kampf: Eine kritische Edition*. München – Berlin, Institut für Zeitgeschichte 2016, sv. 1–2, 947 + 1019 stran, ISBN 978-3-9814052-3-1. Další spolupracovníci: Edith Reimová, Pascal Trees, Angelika Reizleová a Martina Seewald-Mooserová. Součástí publikace jsou ilustrace a mapy, soupis všech známých překladů knihy *Mein Kampf* do roku 1945, seznam zkratk, podrobná bibliografie, rozdělená do tří oddílů (do roku 1932, 1933–1945, po roce 1945), a čtyři rejstříky (biografický, osobní, místní a věcný).

„S Hitlerem jsme ještě neskončili“

V osmdesátých letech minulého století si několik německých historiků vybralo tento citát jako své motto.¹ Měl jim posloužit jako permanentní výzva ke kritickému studiu dějin třetí říše a jejího diktátora. Ať už zaujímáme nejružnější postoje k roli jedince v dějinách, Hitler byl a zůstane pro každého z nás velkou záhadou, která nejen fascinuje čtenáře, ale zároveň provokuje k přemýšlení nad inkarnací zla v chování jednoho člověka. Klíč k Hitlerovi však nespočívá jen v časném poznání,

1 Viz SCHREIBER, Gerhard: *Hitler Interpretationen 1923–1983: Ergebnisse, Methoden und Probleme der Forschung*. Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft 1984.

že byl zosobněním zla, nýbrž i v opačné reakci, v hledání odpovědi na to, proč pro mnoho jeho přívrženců představoval spravedlnost a naději. Rozhodně to nebyl strach, který nutil německé voliče odevzdat mu hlasy v demokratických volbách a tím umožnit „Vůdci“ jeho úžasný vzestup až na vrchol politické moci. Musíme připustit, že Hitler, jako krysař ve známé legendě, dokázal infikovat německé voliče svou utopickou vizí spravedlivějšího a svobodnějšího Německa, kterému prý jeho konkurenti upírali podíl na světovládě už od třicetileté války.

Kdo tedy byl Hitler a co znamenal v dějinách střední Evropy dvacátého století? Hitler nebyl nějaký cizokrajný tyran vnucený zvnějšíku. Rakušan hledající své místo v poraženém Německu? Pravda, začal pěkně od pšky a jako cizinec. Politická dráha se před ním otevřela, až když už překročil třicítku. Teprve ve volbách roku 1932 se ukázala jeho politická strana tou nejsilnější a Hitler se konečně rozhodl optovat pro německé občanství. Říšským kancléřem se stal legálním způsobem rok nato ve věku čtyřiceti tří let. Hitler jako individuum posedlé touhou po moci a vybavené ideologií, kterou dokázal svým řečnickým talentem vyhnat až na nejvyšší stupeň fanatismu? Stačí tato charakteristika vystihnout tento nezvyklý fenomén v německých dějinách?

Zasloužil by si přídomek „veliký“? Našly by se v Hitlerově kariéře, navzdory všem hrůzám napáchaným jeho jménem za války, momenty státnické velikosti? Tuto nešťastnou otázku si položil poprvé Joachim Fest ve své knize o Hitlerovi z roku 1973 – standardní německé biografii.² Fest si úmyslně vybral Hitlera na konci roku 1938, kdy ho přeci svět, nejenom Němci, poprvé uznal „velikým“ a zařadil do galerie státníků vedle Bismarcka – i za to, že kvůli sudetské krizi nerozpoutal ještě válku s Československem, a tím i nevyhnutelně válku celoevropskou. Co muselo připadat jako šokující volba o rok později, působilo normálně o rok dříve, kdy *appeasement* slavil svůj triumf. Americký magazín *Time* skutečně zvolil Hitlera „Mužem roku“, *The Man of the Year 1938*!

Podle spisovatele a novináře Sebastiana Haffnera je dnešní svět dílem Adolfa Hitlera: Bez Hitlera by zřejmě nedošlo v roce 1945 k rozdělení Evropy na dva tábory, k rozdělení Německa a Berlína, nebylo by Izraele, možná ani ne rasové a politické emancipace v Asii a v Africe. Přesněji řečeno, nic z toho, co bylo zde citováno, by se neuskutečnilo, nebýt Hitlerových omylů, činů – a zločinů.³ Dle historika Johna Lukase byl Hitler tou nejpozoruhodnější postavou dvacátého století. Proč? Především kvůli jeho jedinečné a mnohostranné funkci, kterou zaujímal coby ideolog a „Vůdce“ (*Führer*), politický i vojenský v jedné osobě, a to, jak se ukázalo, ke katastrofální škodě a destrukci vlastní země a jejího obyvatelstva.⁴ Lukacs přidal ještě jednu kontroverzní charakteristiku Hitlera. Definoval ho jako nejpobulárnějšího revolucionáře moderní doby. Proč? Protože Hitlera podle něho

2 FEST, Joachim: *Hitler: Eine Biographie*. München – Frankfurt/M. – Berlin – Wien, Propyläen 1973 (český překlad: *Hitler: Kompletní životopis*. Praha, Naše vojsko 2008).

3 HAFFNER, Sebastian: *The Meaning of Hitler*. London, Weidenfeld & Nicolson 1979, s. 101 (původní německé vydání: *Anmerkungen zu Hitler*. München, Kindler 1978; české vydání: *Hitlerův vzestup a pád*. Praha, Naše vojsko 2009).

4 LUKACS, John: *The Hitler of History*. New York, Alfred A. Knopf 1997, s. xi a 262–268.

je třeba zařadit do epochy demokratické, nikoliv aristokraticko-feudální. Nemůžeme ho srovnávat s takovým Césarem, Cromwellem, ba ani ne s Napoleonem. Lišil se od nich, a nakonec i od Lenina či Stalina, po všech stránkách. Především dokázal lépe než kterýkoliv z nich zfanatizovat většinu národa, považovaného ve své době za ten nejvzdělanější a nejkulturnější národ na světě.⁵ Tento nedostudovaný středoškolák přesvědčil miliony Němců svým neobyčejným řečnickým talentem – který mimochodem do věku třiceti let u něho neexistoval – aby mu uvěřili, že nechce nic jiného nežli spravedlnost pro Německo. Vedl je jako pohádkový krysař od jednoho bleskového vítězství k druhému, až se mu podařilo opanovat téměř celou Evropu. Říše, kterou chtěl vybudovat na revolučních rasisticko-biologických principech nadvlády jedné „nordicko-árijské rasy“ a která měla vytrvat tisíc let, se zhroutila za necelých třináct let.

Jak si můžeme vysvětlit takový dramatický, a zároveň katastrofální úspěch tohoto originálního „Nikoho“, jak ho charakterizoval vídeňský satirik Karl Kraus („Mně k Hitlerovi nic nenapadá...“)?⁶ Jak se tedy mohlo stát, že tento prachobyčejný človíček, který ani v Německu neměl své kořeny, ano přivandrovalec ve věku třiceti let – dnes by se řeklo, migrant – se mohl za třináct let stát absolutním vládcem nad tak vyspělou a rozmanitou zemí, jako bylo Německo? Jak je možné, že to svět, ba samotní Němci, dovolili?

A opět ta vtíravá otázka: A mohlo by se to opakovat?

Adolf Hitler a „Mein Kampf“

Proč je *Mein Kampf*⁷ tak důležitý pro pochopení Hitlera a nacismu? Neexistuje jiný dokument než *Mein Kampf*, ve kterém by jeho autor Adolf Hitler tak bezostyšně popsal svůj program či „jízdni řád“ (*Fahrplan*),⁸ jak si představoval biologické a rasové očistění německého národa a spolu s tím i získání nového „životního prostoru“ (*Lebensraum*) na východě Evropy na účet Ruska. Hitler tak učinil ještě na počátku své politické kariéry, ještě dlouho předtím, nežli se stal vládcem Německa. Eberhard Jäckel, jeden z předních německých historiků třetí říše, prohlásil, že je to mimořádný, snad dokonce ojedinělý případ v dějinách.⁹

5 Tamtéž, s. 50.

6 Citováno podle: STERN, J[osef] P[eter]: *Hitler: Vůdce a lid*. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 1992, s. 16.

7 Odkazy označené v poznámkách prostě jen názvem *Mein Kampf* se týkají standardního dvousvazkového „lidového vydání“ (*Volksausgabe*) z let 1930–1945. Odkazy označené *Mein Kampf 2016* se týkají současného kritického vydání.

8 Viz MASER, Werner: *Hitlers Mein Kampf: Der Fahrplan eines Welteroberers*. München – Esslingen, Bechtle 1966–1981 (mnoho edicí); anglický překlad: *Hitler's Mein Kampf: An Analysis*. London, Faber & Faber 1970.

9 JÄCKEL, Eberhard: *Hitlers Weltanschauung: Entwurf einer Herrschaft*. Stuttgart, Deutsche Verlagsanstalt 1981, s. 7 (české vydání: *Hitlerův světový názor: Projekt jedné vlády*. Praha – Litomyšl, Paseka, s. 7). Jäckel je též spolueditorem Hitlerovy písemné pozůstalosti, která

Tak se stalo, že v prvním týdnu ledna 2016, devadesát let od svého prvního vydání a sedmdesát let od dramatické sebevraždy jejího autora, tisk oznámil, že mnichovský Ústav pro soudobé dějiny vydává nezkrácenou verzi Hitlerovy knihy *Mein Kampf* v rámci kritické edice. Na projektu pracoval celý tým historiků renomovaného mnichovského institutu několik let, aby stihl termín 31. prosince 2015, kdy měl skončit copyright na *Mein Kampf*, který vlastnila bavorská vláda. Ta do té doby blokovala veškeré pokusy německých i evropských nakladatelů vydat kompletní text *Mein Kampfu*, označovaný za „Bibli“ nacistického hnutí. Tuto příležitost nesměli mnichovští historici propásnout. V předchozích letech se mnichovský ústav, který už roku 1961 vydal takzvanou Hitlerovu *Druhou knihu*,¹⁰ několikrát snažil vydat *Mein Kampf* s kritickým komentářem, ale pokaždé narazil na veto bavorské vlády. Ředitel institutu Andreas Wirsching se rozhodl už roku 2012 s tříletým náskokem vydat *Mein Kampf* s kritickým komentářem, který by vyplnil mezery již citované práce Wernera Masera.

Původní *Mein Kampf* se skládal ze dvou svazků, vydaných zvlášť v letech 1925 a 1926 nakladatelstvím Franz Eher v Mnichově. Převážnou část napsal Hitler ve vězení v Landsbergu, kde si odpykával pětiletý trest za vzpouru z 9. listopadu 1923. Tento trest mu byl podstatně snížen za „vzorné chování“ a Hitler tak byl propuštěn na Vánoce 1924. V červnu 1924 Hitler souhlasil, aby zmíněné nakladatelství už v červenci oznámilo jeho knihu v knižních novinkách pod neuvěřitelně nešikovným titulem *Čtyři a půl roku boje se lží, stupiditou a zbabělostí a s podtitulem Zúctování*. Červencový termín Hitler pochopitelně nedodržel, stejně jako řadu dalších, takže v listopadu přestal nakladatel jeho knihu avizovat. Kniha konečně vyšla 18. července 1925 s daleko efektnějším titulem *Mein Kampf*. Zpočátku šla mizerně na odbyt; částečně kvůli relativně vysoké ceně dvanáct marek. O rok později přibyl sice druhý díl, ale teprve když se Hitler v lednu 1933 stal říšským kancléřem, zvýšil se její náklad astronomicky. Stala se nejvíce vydávanou knihou v německém jazyce. Populárním se stal dvojsvazek *Mein Kampfu*, takzvané lidové vydání (*Volksausgabe*), čítající necelých osm set stran. V roce 1945 přesáhl celkový počet vydaných exemplářů dvanáct a půl milionu a byly sjednány překlady do šestnácti jazyků.

V úvodu se Hitler překvapivě přiznává, že jeho tištěný text se nemůže měřit s mluveným slovem. Jedině mluvené slovo ústy velkých řečníků, podtrhává Hitler, činí politické hnutí významným, nikoli velcí spisovatelé. Na druhé straně však musel uznat, že je třeba seznámit veřejnost s programem nacistického hnutí. A to šlo jedinečně písemnou formou. Pokud jde o styl, Hitler se přiznal svému právnímu poradci: „Nejsem spisovatel. Všimněte si, jakou krásnou italštinou hovoří a píše

předcházela *Mein Kampf*: Hitler: *Sämtliche Aufzeichnungen 1905–1924*. Stuttgart, Deutsche Verlagsanstalt 1980.

10 WEINBERG, Gerhard L. (ed.): *Hitlers Zweites Buch: Ein Dokument aus dem Jahre 1928*. S předmluvou Hanse Rothfelse. Stuttgart, Deutsche Verlagsanstalt 1961 (anglické vydání: *Hitler's Secret Book*. New York, Grove Press 1961). Tento doposud neznámý strojepis, který Hitler nadiktoval roku 1928 a který nebyl součástí *Mein Kampfu*, našel americký historik Gerhard L. Weinberg v Národním archivu ve Washingtonu mezi ukořistěnými německými dokumenty.

Adolf Hitler (zcela vlevo) ve společenské místnosti věznice v Landsbergu v létě 1924 se spoluúčastníky mnichovského puče. Zleva Emil Maurice, Hermann Kriebel, Rudolf Hess a Friedrich Weber. Jediný Hess, pozdější Hitlerův zástupce, se podílel na vzniku spisu *Mein Kampf* (foto Stiftung Preußischer Kulturbesitz, Bildarchiv, Berlín)

Mussolini! To bych v němčině nedokázal. Myšlenky mi utíkají, když píší. *Mein Kampf* je sbírka úvodníků z *Völkischer Beobachter*,¹¹ ale ani tam by neobstály z jazykového hlediska. Pokud se však týká obsahu, nic bych na něm neměnil... Jedině tu kapitolu o syfilidě¹² bych napsal znovu; ta se mi nepovedla.¹³ Joseph Goebbels, navzdory nekritické adoraci Hitlera, se diskrétně přiznal, že měl potíže při četbě *Mein Kampfu*, jehož styl mu připadal místy nesnesitelně těžkopádný.¹⁴

První díl *Mein Kampfu* je z velké části Hitlerovou autobiografií, kterou nikdo jiný kromě něho nemohl napsat. Hemží se proto nejen omyly, ale i úmyslnými

11 *Völkischer Beobachter* – hlavní tiskový orgán NSDAP.

12 *Mein Kampf*, s. 296 nn.

13 FRANK, Hans: *Im Angesicht des Galgens: Deutung Hitlers und seiner Zeit auf Grund eigener Erlebnisse und Erkenntnisse*. München, O. Schloffer 1953, s. 45.

14 DOERRY, Martin – WIEGREFE, Klaus: *Book of Hate: The Bold of Attempt to Demystify Hitler's 'Mein Kampf'*. In: *SpiegelOnline* [online]. 15.01.2016 [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: www.spiegel.de/international/germany/new-annotated-mein-kampf-offers-insight-into-hitler-a-1072032.html.

falzifikáty. Hitler tu popisuje velice stručně své dětství v Horních Rakousech, léta učednická ve Vídni, odchod do Mnichova a účast v první světové válce. Ve druhé polovině prvního dílu se Hitler soustředil na zrod nacistické strany NSDAP (*Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*) pod jeho vedením a na výklad svého světového názoru (*Weltanschauung*). Druhý díl, s podtitulem *Národněsocialistické hnutí*, vyšel 11. prosince 1926. Ve čtrnácté kapitole Hitler rozpracoval pod heslem „východní orientace“ cíle své zahraniční politiky, zasazené do rasisticko-biologického rámce budoucího životního prostoru na východě a získaného na účet Ruska. Proto Hitler odsoudil předválečnou koloniální politiku a přál si zastavit vystěhovalectví do zámoří. Německo se podle něj neobejde bez tohoto prostoru, nutného k obživě a práci dvou set padesáti milionů Němců na konci století. „Německo,“ prohlásil zde Hitler, „se buď stane světovou velmocí – anebo zahyne.“¹⁵ Ruská říše, tvrdil Hitler, vděčila za svůj vznik německému jádru ve své vládnoucí třídě, kterou bolševici zlikvidovali a nahradili židovskou vrstvou. Tu je třeba odstranit, a německý národ k tomu byl podle Hitlera předurčen.

Bezprostředním úkolem současné německé zahraniční politiky mělo být spojenectví s Velkou Británií a Itálií. Hitler věřil, že německá expanze na východ neohrožuje životní zájmy obou těchto velmocí. V *Mein Kampfu* Hitler načrtl principy své budoucí zahraniční politiky, která vycházela z jeho kritiky neúspěšného německého spojení za první světové války (kapitoly č. 5, 10, 13 a 14). Itálie měla být získána odstoupením Jižního Tyrolska. Anglii se Hitler rozhodl velkomyslně přenechat její zámořské impérium výměnou za britskou neutralitu během německých aspirací na získání evropské hegemonie. Hitler byl opravdu přesvědčen, že Britové se spokojí s německou hegemonií nad Evropou a přijmou odstranění Francie jako hlavního německého soupeře a „smrtného nepřítele“ (*Todfeind*). Německo pak pomůže uhasit britské impérium, které je nutno z rasových principů udržet, sliboval Hitler anglickým návštěvníkům. Německý teritoriální výboj však nebude v budoucnu už směřovat na jih za koloniemi v Africe, ale na východ, na účet Ruska, napsal Hitler doslova už ve vězení v Landsbergu.¹⁶ Už na základě textu *Mein Kampfu* by tak bylo možno rekonstruovat Hitlerův hypotetický program cesty k světovládě: Prvním krokem mělo být sjednocení všech etnických Němců v jedné říši, počínaje anšlusem Rakouska a německých menšin v Československu a Polsku. Druhým krokem měla být porážka Francie, likvidace jejího velmocenského postavení a nastolení německé hegemonie nad Evropou. Konečně třetí etapou mělo být tažení na východ a vybudování nového životního prostoru na účet Ruska.¹⁷

Co znamená kritická edice v kontextu německé historiografie, napovídá text na kartonu, do nějž je dvojsvazek vložen: více než tři a půl tisíce kritických odkazů a komentářů, kterými editoři konfrontují Hitlerovu propagandu a ideologii a vyvracejí jeho nepravdy. Více než tři roky strávili editoři a jejich pomocníci pod

15 *Mein Kampf*, s. 742.

16 *Tamtéž*, s. 154.

17 Srv. HAUNER, Milan: “Did Hitler Want a World Dominion?” In: *Journal of Contemporary History*, roč. 13, č. 1 (1978), s. 15–32.

Mnichovské nakladatelství Franz Eher původně inzerovalo Hitlerův spis pod názvem Čtyři a půl roku boje se lži, hloupostí a zbabělostí a s podtitulem Zúčtování

v Obersalzbergu spálil na konci dubna 1944 jeho hlavní pobočník Julius Schaub.¹⁹

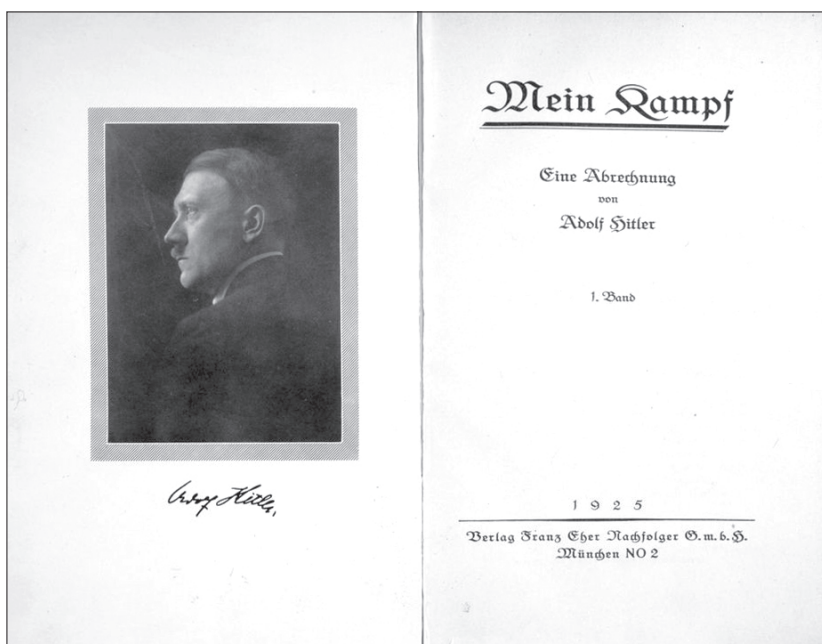
Jelikož editoři neměli k dispozici ani strojopis druhého dílu *Mein Kampf*, nezbyvalo jim než vzít za podklad pro reference a komentáře prvotisk prvního a druhého dílu z let 1925 a 1926. Obě základní vydání prošla během dalších publikací (do podzimu 1944 celkem 1122 vydání spisu!) nespočetnými drobnými stylistickými úpravami, které měl na starosti hlavně Rudolf Hess a jeho manželka Ilse Pröhllová.²⁰ Jeden z editorů Othmar Plöckinger si dal v jedné ze svých předcházejících publikací práci identifikovat pod hlavičkou „spolupracovníci a pomocníci“ celkem deset osob, které se mohly podílet na stylistických úpravách a korekturách *Mein Kampf*. Bývalý farář, gymnaziální profesor a novinář dr. Bernhard Rudolf Stempfle patřil snad k těm nejzajímavějším. Přestože byl zarytý antisemita, polemizoval

vedením Christiana Hartmanna na verifikaci jednotlivých údajů a vysvětlováním hesel, včetně kontroly stylistických úprav mezi jednotlivými edicemi *Mein Kampf*. Dosud tradovaná verze, že Hitler diktoval jeho text Rudolfo Hessovi v landsberském vězení, byla editorským týmem opravena v tom smyslu, že Hitler sice nahlas předčítal text Hessovi, ale sám si ho dvěma prsty vytukával na psacím stroji, který mu opatřila jeho velká ctitelka Helena Bechsteinová, manželka známého výrobce pian.¹⁸ Ona měla také údajně na základě Hitlerova přání dostat od nakladatele Hitlerův manuskript ve formě strojopisu prvního dílu. Pokud ho dostala, tak ho zřejmě zničila na konci války. Pravděpodobnější se zdá být ale verze, podle které všechny soukromé Hitlerovy písemnosti z jeho mnichovského bytu (Prinzregentenstrasse 16) a z alpské rezidence Berghof

18 *Mein Kampf* 2016, s. 15.

19 Viz PLÖCKINGER, Othmar: *Geschichte eines Buches: Adolf Hitlers „Mein Kampf“ 1922–1945. Eine Veröffentlichung des Instituts für Zeitgeschichte*. München, Oldenbourg 2006, s. 173–188.

20 *Tamtéž*, s. 146–153.

První vydání prvního dílu Hitlerova spisu *Mein Kampf* v roce 1925 v mnichovském nakladatelství Franz Eher

ostře s Hitlerem. Přisuzuje se mu vůbec první, úžasně detailní anonymní recenze *Mein Kampfu* z 29. července 1925, ve které vyslovil podezření, že Hitler nebyl jediným autorem spisu. Během takzvaného Röhmova puče z 30. června 1934 se Stempflovo jméno ocitlo na zatýkáci listině, což se nemohlo stát bez Hitlerova vědomí. Stempfle byl zatčen a zavlčen do koncentračního tábora Dachau, kde byl bez rozsudku popraven.²¹

Úžasně minuciózní anotace přispěla k tomu, že na mnoha stránkách kritického vydání poznámky, kterých může být až patnáct na jedné stránce, svou délkou převyšují originální text Hitlerův, což přispívá ke značné dezorientaci čtenáře; stejně jako dvojí systém stránkování. Ve srovnání s dvojsvazkem takzvaného lidového vydání, zabírajícím zhruba osm set stran včetně rejstříku, kritická edice překročila dva tisíce stran a je prezentována ve dvou svazcích vložených do kartonu. Celková váha dosahuje téměř šesti kilogramů. Vzhled edice je klinicky nenápadný. Je vázaná v šedém plátně jako lékařská skripta. Nemá obal, nezdobí ji žádný Hitlerův portrét ani svastika. Můžeme se provokativně otázat, zda oněch tři a půl tisíce poznámek napomohlo čtenáři lépe porozumět Hitlerovi. Potřebujeme jich tolik,

21 Tamtéž, s. 133–141.

Mein Kampf jako dvousvazek v takzvaném lidovém vydání, které si získalo značnou popularitu. Vlevo mnichovské vydání z roku 1930, vpravo z roku 1933

aby se dokázalo, že Hitler byl lhářem a monstrem? Na dvou tisících stránkách, které váží šest kilogramů?

Nežřídká se setkáváme se zjednodušujícím argumentem: Proč je třeba aplikovat tolik náročných a sofistických nástrojů historické kritiky na takový zručný text, jakým byl *Mein Kampf*, o kterém víme, že sloužil jako ideologická předloha pro nastávající genocidu gigantických rozměrů? Je možné i takto ahistoricky hledět na Hitlerovu knihu a předbíhat dějiny, které samozřejmě se mohly pohybovat – pokud našinec odmítá determinismus – docela jiným směrem! Autoři kritické edice mohli pojmout svůj úkol méně náročně a spokojit se s čistě kvantitativním výčtem Hitlerových nepravd. Již Konrad Heiden, jeden z prvních Hitlerových životopisců, napsal, že nechce dokazovat, kolikrát Hitler lhal. Chceme přeci vědět, jakým způsobem Hitler získal tyto ideje a jak je aplikoval, či jak je zamýšlel aplikovat.²² Vzhledem k reputaci mnichovského institutu a blížícímu se termínu, kdy Bavorsko mělo ztratit copyright na *Mein Kampf*, a s tím souvisejícím nebez-

pečím pirátských vydání Hitlerovy knihy bylo třeba si pospíšet, a přitom neubrat na kvalitě. Mnichovský institut si nemohl dovolit něco polovičatého. Musel předložit ten nejvyšší přístup, který německá tradice historické kritiky byla schopna. Mezi editory figuruje jméno historika Othmara Plöckingera z Innsbrucku, který už v předchozích letech vydal nejméně pět podrobných studií o Hitlerovi se zaměřením na *Mein Kampf*. V osmdesátistránkové předmluvě se editoři snažili shrnout své zkušenosti, jak se potýkali nejen s velkým počtem Hitlerových úmyslných a neúmyslných omylů, ale i se strukturálními problémy díla. Uvádíme jen ty nejdůležitější:

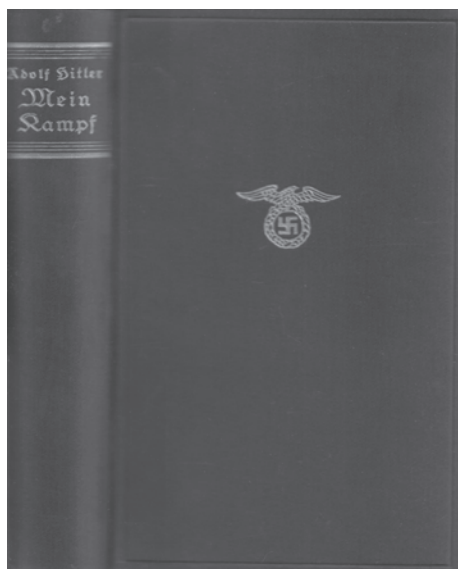
1) Biografické údaje, o kterých se vědělo, že Hitler s nimi notoricky manipuloval. Sporné informace o Hitlerově dětství a školních letech do smrti jeho matky v prosinci 1907.

22 HEIDEN, Konrad: *Adolf Hitler*, sv. 1: *Das Leben eines Diktators. Das Zeitalter der Verantwortungslosigkeit*; sv. 2: *Eine Biographie. Ein Mann gegen Europa*. Zürich, Europa 1936 a 1937 (česká vydání: *Adolf Hitler: Věk neodpovědnosti*. Praha, Fr. Borový 1936; *Adolf Hitler: Věk neodpovědnosti. Život diktátorův*. Praha, Fr. Borový 1938 (oba díly); *Adolf Hitler: Cesta k moci*. Krnov – Bratislava, Vladimír Hořínek – ARA 2002; *Adolf Hitler: Jeden muž proti Evropě*. Praha – Bratislava, Agnes Burdová – ARA (ve spolupráci s nakladatelstvím Vladimír Hořínek) 2003).

2) Školní léta jsou v Hitlerově podání velice stručná a negativní. Přirozeně. Vždyť několikrát propadl a musel dělat reparát. Podle něho byla škola plýtváním časem mezi neschopnými učiteli – až na jednoho, dr. Leopolda Pötsche, učitele dějepisu na linecké reálce. Ten byl Hitlerovým prvním a zdá se trvalým mentorem v duchu velkoněmeckého patriotismu pod vedením Pruska, a nikoliv Rakouska. Dějepis se stal prý nejoblíbenějším Hitlerovým předmětem.

3) Hitlerův pětiletý pobyt ve Vídni je příkladem přežívání mladého ambiciózního člověka, jehož svět se zhroutil na samém počátku, když dvakrát neprošel u přijímacích zkoušek na Akademii výtvarných umění. Po prvním neúspěchu sdílel půl roku pokoj se svým jediným přítelem z Lince, rakouským Čechem Augustem Kubizkem. A když podruhé, v září 1908, neprošel přijímací zkouškou na akademii, náhle opustil společný byt, aniž by zanechal novou adresu a pár řádek na vysvětlenou. Od toho momentu je Hitler unášen kalnou vodou velkoměsta jako součást anonymní armády nezaměstnaných bezdomovců. V *Mein Kampf*u stojí, že vystřídal několik zaměstnání jako pomocný dělník a skončil jako „kreslič a akvarelista“.²³ Jeho poslední pevnou adresou mezi lety 1910 a 1913 byla moderní noclehárna v Meldemanngasse. Mohl si dovolit tento relativní přepych díky pravidelnému příjmu z malovaných pohlednic, které mu pomáhali prodávat početní židovští partneri. Sám zveličuje své utrpení, jak musel snášet zimu, hlad a nedostatek peněz. Ve skutečnosti nebyl tak chudobný. Podstatnou součástí jeho příjmů bylo dědictví po rodičích, o které se měl dělit, i když velice nerad, se svými sourozenci, a půjčky od tety Johanny ze Spitalu ve Vitorazsku, kde se narodila jeho matka. Tuto půjčku Hitler nikdy nesplatil. To všechno jsou témata, která Hitler v *Mein Kampf*u potlačil.

4) Ve svém spisu Hitler tvrdí, že jeho antisemitismus měl původ ve Vídni. Dosud se však nenašly důkazy, které by to potvrdily.²⁴ Podobně i jeho časté výroky, že se v něm jako vojákovi jeho nenávisť vůči Židům jen prohloubila, se nedají doložit autentickými svědectvími. Nejnovější analytické studie naopak dokazují, že Hitler

23 *Mein Kampf*, s. 35. Hitler se však nikdy, ani ústně, nezminil, u jaké firmy pracoval nebo kdo byl jeho zaměstnavatelem.

24 Viz HAMANN, Brigitte: *Hitlers Wien: Lehrjahre eines Diktators*. München, Piper 1996 (české vydání: HAMANNOVÁ, Brigitte: *Hitlerova Vídeň: Diktátorova léta učednická*. Praha, Prostor 1999 a 2011).

během války a nedlouho poté, až do poloviny roku 1919, ještě nebyl antisemitou.²⁵ Většina autorů hledá kořeny Hitlerova antisemitismu v existující literatuře, která mu byla dostupná. Hitler se však v *Mein Kampf* letmo zmiňuje pouze o Houstonu Stewartovi Chamberlainovi.²⁶ Nic nenasvědčuje tomu, že by četl Chamberlaina či jiné autory podobného ražení (například Gobineaua, Lagarda apod.).²⁷

Stejně tak přehání Hitler v *Mein Kampf* svůj negativní vztah k Slovanům, zvlášť Čechům. Proklíná Habsburky, že nesou vinu za údajnou „čechizaci“ monarchie, a uvádí jako pochybný důkaz manželství následníka trůnu s českou šlechtičnou. Přitom to byli Češi – a Němci z Čech – kteří obklopovali Hitlera od samého dětství, ve Vitorazsku, Linci a posléze i ve Vídni. Hitler rekonstruoval vlastní minulost, protože přirozeně neměl zájem v *Mein Kampf* popularizovat své kontakty s Čechy. Chtěl vystupovat jako všenněmecký patriot.

5) Důvodem Hitlerova útěku z Vídně do Mnichova byla nejen jeho ustavičná snaha uniknout odvodům do rakousko-uherské armády. Je docela pravděpodobné, že chtěl z Vídně odejít již o rok dříve, v roce 1912 – jak chybně píše v *Mein Kampf* – ale rozhodl se, že ještě vyčká do dubna 2013, protože po dosažení věku čtyřiaadvaceti let si směl vybrat otcovu anuitu. Ve své knize Hitler přirozeně vynechal všechny detaily týkající se financí, a zejména nechutné podrobnosti, jak se snažil přisvojit si podíly, které náležely jeho sestrám, až ho donutil ustoupit – po intervenci starší sestry Angely – soudní výnos.

A pokud se týká Hitlerovy rodiny, jeho nejbližších, procházíme se krajinou s nejhustší mlhou. Hitler sice píše, že si vážil svého brutálního otce a že vroucně miloval svou matku. Jeho rodiče nicméně zůstávají v *Mein Kampf* bezejmennými bytostmi, stejně jako Hitlerovi sourozenci. V době, kdy psal svůj spis, žili ještě tři z nich: bratr Alois (1882–1956) – vyhnáný z rodiny vlastním otcem Aloisem st. (1837–1903), jehož původní jméno znělo Schickelgruber – a sestry Angela (1883–1949) a Paula (1896–1960). Hitler vědomě obě sestry zamlčuje, protože se nechtěl s nimi rozdělit o peníze, které společně zdědili. Po svém odchodu do Mnichova a po celou dobu války až do roku 1920 nebyl Adolf se svými sestrami v kontaktu. Zato vřele miloval svou matku Kláru (1860–1907), což nezávisle potvrdil rodinný lékař Eduard Bloch, Žid pocházející z Čech. Narodil se v Hluboké nad Vltavou a v Praze vystudoval medicínu. Ošetřoval Kláru zejména poté, co dostala rakovinu, na kterou koncem

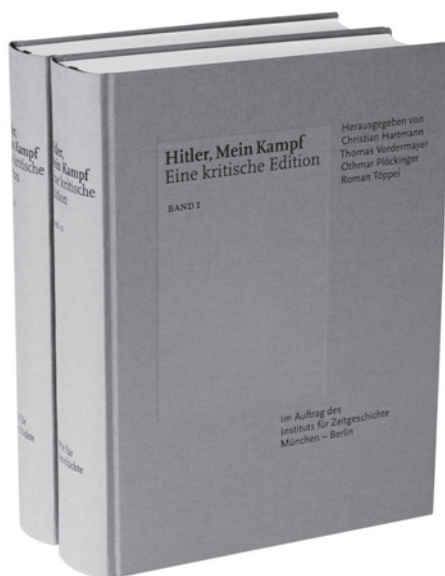
25 Srv. PLÖCKINGER, Othmar: *Unter Soldaten und Agitatoren: Hitlers prägende Jahre im deutschen Militär 1918–1920*. Paderborn, Ferdinand Schöningh 2013; WEBER, Thomas: *Hitler's First War: Adolf Hitler, the Men of the List Regiment, and the First World War*. New York – Oxford, Oxford University Press 2010 (české vydání: *Hitlerova první válka*. Brno, Jota 2011); TÝŽ: *Wie Adolf Hitler zum Nazi wurde: Vom unpolitischen Soldaten zum Autor von Mein Kampf*. Berlin, Ullstein 2016.

26 *Mein Kampf*, s. 296.

27 Viz např. CHAMBERLAIN, Houston Stewart: *Foundations of the Nineteenth Century*. London, Ripley 1899 (české vydání: *Základy devatenáctého století*. Praha, Nakladatelství Ant. Hajna 1910); GOBINEAU, J. A. de: *Essai sur l'inégalité des races humaines*, sv. 1–4. Paris, Didot 1853–1855 (zkrácený český překlad: GOBINEAU, Arthur de: *O nerovnosti lidských plemen*. Praha, Orbis 1942).

roku 1907 zemřela. Bloch zanechal velice autentické svědectví o jejím pohřbu a chování Adolfa, jehož vděčnost dokazují pohlednice, které Blochovi z Vídně posílal a jež se gestapo později snažilo získat a zničit.²⁸ Hitler se přirozeně v *Mein Kampfu* nezmiňuje o Blochovi ani o židovských známých, kteří mu pomáhali prodávat jeho akvarelové pohlednice.

6) Stejně jako Hitler zamlčel jméno Augusta Kubizka, svého zdá se jediného přítele z Lince a spolubydlícího ve Vídni, nezmiňuje ani o příteli Adolfu Häuslerovi, se kterým přicestoval z Vídně do Mnichova a sdílel pokoj u krejčího Josefa Poppa a s nímž si pak dopisoval během války. Hitler zahrnul do první části svého „zúčtování“ i pět let, která prožil na západní frontě, z níž si přinesl Železný kříž 1. třídy za mimořádnou chrabrost. Prameny dosvědčují, že ho navrhl na odměnu jeho nadřízený, židovský důstojník Hugo Gutmann, který později emigroval do Ameriky.

Kritické vydání Hitlerova spisu z roku 2016

„Ale já jsem se rozhodl, že budu politikem“

Hitlerův politický život začíná až od třicítky, po návratu z války. Hitler to symbolicky podtrhl v *Mein Kampfu* větou „Ale já jsem se rozhodl, že budu politikem“, kterou uzavírá kapitolu o revoluci²⁹ a začíná novou kapitolu, o počátcích své politické činnosti po odjezdu z Pasewalku a příjezdu do Mnichova.³⁰ Nebylo to ale tak přímočaré, jak to Hitler formuloval o šest let později ve svém spise. Jeho katarze byla výsledkem dramatického propojení nejméně tří traumatických šoků s osobním traumatem v důsledku oslepnutí po zásahu otravným plynem v průběhu útoku v noci z 13. na 14. října 1918 ve Flandrech. Po několika dnech se ukázalo, že jeho klinická

28 Zatím nejpodrobnější studie o Blochovi existuje z pera německé kulturní historičky Brigitte Hamannové: HAMANN, Brigitte: *Hitlers Edeljude: Das Leben des Armenarztes Eduard Bloch*. München, Piper 2008 (české vydání: HAMANNOVÁ, Brigitte: *Hitlerův ušlechtilý Žid*. Praha, Prostor 2012).

29 *Mein Kampf*, s. 205–225.

30 *Tamtéž*, s. 226–235.

slepota vykazuje symptomy hysterické slepoty. Bylo třeba ho dopravit do správného lazaretu. Po několikadenním cestování vyklopil 21. října ambulanční vlak poloslepého Hitlera v lazaretu pro speciální pacienty v Pasewalku na pobřeží Baltského moře. Jelikož dodnes postrádáme Hitlerovu lékařskou zprávu (*Krankenblatt*), zůstává Hitlerův vysoce emocionální popis jediným vodítkem, co se s ním během dalších čtyř týdnů dělo. Editori kritické edice se na hony vyhnuli (možná oprávněně) spekulacím na téma Hitlerovy hysterické slepoty a jeho předpokládané psychické transformace po zákroku dr. Edmunda Forstera.³¹ Čtenář pak ovšem musí postrádat v jejich následujícím výkladu odpověď na otázku, jak došlo k oné *fundamentální změně Hitlerova charakteru* během přechodu do role agitátora s úžasným řečnickým talentem, o kterém nikdo předtím neměl sebemenší tušení, v neposlední řadě ani Hitler sám. Kdy a jak se stal Hitler tím nekompromisním antisemitou? Stejně tak nedostatečně vykládají editori původ i funkci „životního prostoru“ v Hitlerově světónázoru a praktické zahraniční politice. Jak se tohle všechno dalo vtěsnat do titulu „Vůdce“?

Odkud, kdy a jak přišel Hitler vůbec na koncepci „fýrera“? Editori naznačují, že to bylo v procesu budování nacistické strany dle Hitlerových osobních představ jako antiparlamentární militantní síly konstruované kolem řečnických vystoupení na masových shromážděních jejího „Vůdce“. Hitler se v *Mein Kampf* zmiňuje o příkladech oblíbených populistických vůdců, kteří jeho samotného inspirovali již během sedmi let, které prožil ve Vídni. Byli to rytíř Georg von Schönerer, vůdce rakouských Všeněmců, a představitel křesťanských sociálů, vídeňský starosta Karl Lueger.³² Hitler zdůrazňuje, že se poučil z jejich neúspěchů. Prý spoléhali příliš na parlament, na princip otevřené politické debaty. Tato taktika byla předem odsouzena k nezdaru. Bylo to zbytečné házení „perel sviním“, posmívá se Hitler Schönererovým Všeněmcům.³³

V Pasewalku Hitler prožil vedle osobního traumatu („zůstanu slepým ... a nebudu moci už nikdy kreslit?!“) sérii dalších šoků: vypuknutí revoluce a vzpoury ve válečném loďstvu, vyjednávání o příměří na západní frontě a abdikaci císaře, po které následovalo vyhlášení republiky.³⁴ Uprostřed této agonie se pacienta Hitlera, diagnostikovaného jako „hysterický psychopat“, ujal vedoucí psychiatr Edmund Forster, jehož specializací za války byla hypnotherapie na pacientech traumatizovaných takzvanými granátovými šoky (*shell shocks*, resp. *Granatenerschütterung*).³⁵ Ještě dříve nežli historici vypátrali Forsterovo jméno a jeho tragický osud, byla celá (hypotetická!) procedura Hitlerovy transformace vylíčena románovou formou Ernstem Weissem v rukopise, který byl od roku 1940 považován za ztracený.

31 Jméno Edmunda Forstera není ani uvedeno ve vyčerpávajícím jmenném rejstříku. Podobně chybí v rozsáhlé biografii kritické edice jméno a práce významného psychohistorika Rudolfa Biniona.

32 *Mein Kampf*, s. 107.

33 *Tamtéž*, s. 114.

34 *Tamtéž*, s. 221–225.

35 Viz HORSTMANN, Bernhard: *Hitler in Pasewalk: Die Hypnose und ihre Folgen*. Düsseldorf, Droste 2004.

Jakým způsobem to Weiss (1884–1940) dokázal, když osobně nepoznal Hitlera ani nepobýval v Pasewalku v listopadu 1918?³⁶

Tento brněnský rodák vystudoval medicínu a psychiatrii u Sigmunda Freuda ve Vídni a sloužil celou válku jako vojenský chirurg na frontě. Po válce se věnoval literární dráze. Jeho poslední prózou byl román *Očitý svědek*, ve kterém líčí osud vojáka rakouského původu, označeného iniciálami A. H., v lazaretu ve městě P., kde prodělá hypnoterapii, jež radikálně transformuje jeho osobnost. Weiss spáchal sebevraždu v červnu 1940 v Paříži při vstupu německých vojsk. Román se naštěstí zachoval v rukopise, vydán byl ale až dlouho po válce.³⁷ Podle podrobného šetření psychohistorika Rudolfa Biniona a psychiatra Davida Lewise³⁸ navštívil Edmund Forster v červenci 1933 v Paříži redakci antinacistického časopisu *Das neue Tage-Buch*, které údajně předal kopii Hitlerova *Krankenblatt*, a doprovodil ji osobním výkladem, jak se podílel v listopadu 1918 na „stvoření Vůdce“ Hitlera, novodobého Frankensteina. Ernst Weiss byl přítomen na redakční schůzi. Profesor Forster odmítl odejít do exilu a vrátil se koncem léta na svou neurologickou kliniku při univerzitě v Greifswaldu, kde 11. září téhož roku, vystaven denunciacím a pronásledován gestapem, spáchal sebevraždu.

Jestliže Hitler v *Mein Kampfu* píše, že už v listopadu 1918 byl rozhodnut stát se politikem, silně přehání.³⁹ Nebylo to tak jednoduché. *De facto* bezprizorný Hitler neměl zaměstnání, do kterého by se vrátil, neměl příbuzné, po kterých by toužil a oni po něm. Celých pět předešlých let byla armáda jeho domovem. Zadarmo ho krmila, šatila, opatřila mu střechem nad hlavou, a dokonce mu vyplácela žold. Do „civilu“ se mu nechtělo. Demobilizace, kterou na základě versailleského diktátu německá armáda musela podstoupit, se stala Hitlerovou největší hrozbou. Jeho hlavní starostí nepřestával být boj o přežití uprostřed revolučního chaosu, kterým procházelo Německo po prohrané válce.

Ještě přehnanější je Hitlerovo tvrzení, že už ve věku dvaceti let, když žil ve Vídni, rozeznal úhlavního nepřítele ohrožujícího německý národ, totiž marxismus a Židy. To mu prý pomohlo „vytvořit si světonázor, postavený na žulové základně, na kterém jsem už nemusel nic měnit a přidat jen málo“.⁴⁰ To je opět příklad sebestylizace do role zázračného politického vůdce vybaveného originální ideologií. Důkazy pro to nemáme. Naopak rozhovory s bezprostředními svědky a výsledky nejnovějších badání ukazují, že Hitlerova politická dráha v roli agitátora a ideologa nemohla začít před traumatickým existenciálním momentem v Pasewalku a dalšími zásadními zážitky z let 1919 a 1920, mezi něž je nutno zahrnout v první řadě zkušenost s Bavorskou republikou rad. Ale ani po jejím vyhlášení v únoru 1919 nevíme ještě, na čí straně

36 *Mein Kampf*, s. 225.

37 WEISS, Ernst: *Ich – der Augenzeuge*. Icking, Kreisselmeier 1963. V češtině vyšel román roku 1968 s doslovem Eduarda Goldstückera (*Očitý svědek*. Praha, Odeon 1968).

38 BINION, Rudolf: *Hitler Among the Germans*. DeKalb, Northern Illinois University Press 1991; LEWIS, David: *The Man Who Invented Hitler*. London, Headline Book Publishing 2003 (v českém překladu: *Muž, který stvořil Hitlera*. Praha, Práh 2005).

39 *Mein Kampf*, s. 221–225.

40 *Tamtéž*, s. 20 n.

Hitler stojí. Jeho kamarádi ho zvolili jako svého důvěrníka (*Vertrauensmann*) do samosprávné dělnicko-vojenské rady (*Arbeiter- und Soldatenrat*) praporu. Hitler zřejmě zaujal pozici středu a podpořil většinovou sociálnědemokratickou vládu, která byla radikálními socialisty a komunisty z Mnichova vypuzena. V závěrečných bojích o Mnichov začátkem května 1919 zastával Hitlerův pluk neutrální pozici. Jako dvojnásobně zvolený „důvěrník“ praporu během socialistické a komunistické vlády v Mnichově měl být Hitler během následujících čistek zatčen a postaven před soud. Stal se ale pravý opak. Po porážce Bavorské republiky rad byl svobodník Hitler jmenován členem tříčlenné vyšetřovací komise u svého pluku, která měla prověřovat politickou spolehlivost mužstva. Jak k tomu došlo, zůstává dodnes předmětem spekulací. Hitler sám, zřejmě aby zamlžil svou skutečnou činnost, si vymyslel epizodu o tom, jak ho mnichovští rudoarmějci přišli 27. dubna 1919 do kasáren zatknout a jak jejich úmysl zmařil.⁴¹ Zřejmě na přímluvu důstojníků, kteří ho znali, směl bezprizorný Hitler zůstat v armádě i po rozpuštění demobilizačního praporu, protože se pro něho našlo nové zaměstnání. Armáda potřebovala agitátory.⁴²

Základní cézury v Hitlerově nastávající politické kariéře následovaly pak rychle za sebou: školení na politického agitátora v kurzech organizovaných armádou v Mnichově pod vedením kapitána Karla Mayra,⁴³ první řečnická vystoupení v létě 1919 ve vojenském táboře v Lechfeldu u Augsburgu,⁴⁴ a po nich, v září téhož roku, Hitlerův vstup na příkaz kapitána Mayra do Německé dělnické strany (*Deutsche Arbeiterpartei*), předchůdkyně NSDAP, a jeho první dochovaný dopis o antisemitismu, adresovaný 16. září 1919 vojákovi Adolfu Gemlichovi.⁴⁵ Přestože Hitler jako autor *Mein Kampf* většinu detailů z této rozhodující etapy ve svém politickém dozrávání zamlčel, editoři jeho spisu měli rozhodně tomuto období věnovat větší pozornost, a tudíž i více místa, které jejich publikace o dvou tisících stranách jistě poskytovala...

Stále platí, že definitivní portrét Hitlera ještě nebyl napsán. Víme sice dopodrobna, co Hitler po roce 1919 udělal, ale pramálo o tom, *proč* to udělal.

Jak opravdový byl Hitlerův antisemitismus, jehož efektivnost si budoucí „Vůdce“ ve druhé polovině roku 1919 už vyzkoušel? Jak se dostal Hitler k problému

41 *Tamtéž*, s. 226.

42 Tuto důležitou etapu procesu, během něž se nepolitický voják Hitler „stal politikem“, analyzují následující monografie: PLÖCKINGER, O.: *Unter Soldaten und Agitatoren* (viz pozn. 25); WEBER, T.: *Hitler's First War* (viz pozn. 25); TÝŽ: *Wie Adolf Hitler zum Nazi wurde* (viz pozn. 25).

43 Srv. MAYR, Karl: 'I was Hitler's Boss'. In: *Current History*, roč. 1, č. 3 (listopad 1941), s. 193–199.

44 Ani o kapitánu Mayrovi, ani o Lechfeldu se Hitler v *Mein Kampf* nezmiňuje.

45 Dopis byl poprvé uveřejněn spolu se studií: DEUERLEIN, Ernst: *Hitlers Eintritt in die Politik und die Reichswehr*. In: *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, roč. 7, č. 2 (1959), s. 201–205. V tomto dopise doporučuje Hitler vyřešit židovskou otázku v Německu odejmutím občanství, zabavením majetku a vystěhováním Židů z Německa. Hitler se přirozeně v *Mein Kampf* o tomto klíčovém dopise pro interpretaci jeho antisemitismu nezmiňuje, ale editoři kritického vydání by měli. Je to zvláště zarážející u jednoho z editorů, který ve své monografii o Hitlerovi jako vojákovi a agitátorovi věnoval historii dopisu celou kapitolu (viz PLÖCKINGER, O.: *Unter Soldaten und Agitatoren*, s. 143 a 326–341).

S počátkem politického aktivismu v sobě Hitler náhle objevil netušený řečnický talent. Jedna z Hitlerových řečnických póz před zrcadlem, které zachytil jeho osobní fotograf Heinrich Hoffmann za účelem Hitlerova nácviku na veřejné vystoupení

Lebensraum, když geopolitice nerozuměl. Kdy a proč se rozhodl spojit antisemitismus s antibolševismem? Kdy provedl zásadní cézuru tradičních německých zahraničněpolitických cílů, a to radikálním stylem?

Rasismus, „Lebensraum“ a ruská karta

Pokračování Hitlerovy kariéry jako agitátora-nevojáka, jako ideologického vůdce nacistické strany, tvoří obsah druhého dílu *Mein Kampf*, který vyšel poprvé v prosinci 1926. Nejvíce místa věnoval Hitler ideologickým základům nové strany,

otázkám světonázorovým a pak teprve státu a jeho mocenské struktuře, domácí a zahraniční politice. Osobní informace se z druhého dílu vytratily. Nezdařený pivnicový puč z listopadu 1923 a následující rok strávený ve vězení přivedly Hitlera ke změně taktiky. Dospěl k názoru, že jeho strana musí dosáhnout moci legální cestou přes parlament.

Ideologie *Mein Kampf* je postavena na směsi specificky německého nacionalismu, kterému se říkalo *völkisch*, a antikapitalistických (čti: antižidovských) a antikomunistických hesel, která velice brzy splynou pod vlivem Hitlerových ruských expertů ve zvláštní odrůdu: antisemitismus antibolševický. Těmito experty byli jmenovitě Alfred Rosenberg a Max Erwin von Scheubner-Richter, Baltští Němci, kteří se narodili jako poddaní ruského cara. Oba byli přesvědčeni, že existovalo sionistické spiknutí infiltrované bolševiky s cílem ovládnout svět. V Hitlerově žargonu (*jüdische Weltbolschewisierung*)⁴⁶ to znamenalo ztělesnění absolutního zla ohrožující bytostně nejen Německo, ale celou západní civilizaci.

Ačkoliv Rosenberga zásadně necituje, Hitler musel číst jeho pamflety o židovské otázce, když pracoval na jedenácté kapitole svého spisu o národě a rase. V této kapitole se Hitler zmiňuje o zfalšovaných *Protokolech sionských mudrců*,⁴⁷ které dle mého soudu musely zaujmout čelné místo v Hitlerově antisemitské knihovně. Připustil sice, že noviny psaly, že se jedná o podvod a že *Protokoly* padělala carská policie, o to více však ujišťoval sebe a čtenáře, že to na podstatě, totiž že Židé usilují o světovládu, nic nemění.⁴⁸ Citace z *Protokolů* začaly kolovat v Německu už od léta 1919 a překlad pod titulem „Tajemství mudrců ze Sionu“ (*Die Geheimnisse der Weisen von Zion*) byl pořízen začátkem roku 1920 z ruského originálu, který přinesli do Mnichova bílí emigranti spřátelení s Rosenbergem, a hlavně s Scheubner-Richterem, jenž byl *de facto* hnacím motorem jejich organizace, známé pod zkratkou *Aufbau*.⁴⁹ Hitler se zmiňoval o *Protokolech* už v roce 1921 ve svých projevech. Při sepisování *Mein Kampf* s největší pravděpodobností použil překlad *Protokolů* z roku 1923, který redigoval a komentoval Rosenberg.⁵⁰

Zkoumání historických a ideologických kořenů Hitlerova antisemitismu si vyžaduje širší záběr. Už byla řeč o tom, že Hitler se v *Mein Kampf* zmiňuje pouze o britském antisemitském spisovateli Houstonu Stewartu Chamberlainovi. Překvapuje, že opomíjí parádního amerického antisemitu, podnikatele Henryho Forda, jehož kniha *The International Jew: a World Problem* byla v roce 1921 (rok po původním vydání) přeložena do němčiny a jehož velký portrét zdobil Hitlerovu kancelář v takzvaném

46 *Mein Kampf*, s. 703.

47 *Tamtéž*, s. 337.

48 *Mein Kampf* 2016, s. 800.

49 Viz KELLOGG, Michael: *The Russian Roots of Nazism: White Emigrés and the Making of National Socialism, 1917–1945*. Cambridge, Cambridge University Press 2005.

50 ROSENBERG, Alfred: *Die Protokolle der Weisen von Zion und die jüdische Weltpolitik*. München, Deutscher Volksverlag 1923. Z dalších spisů téhož autora srv. např.: TÝŽ: *Die Spur des Juden im Wandel der Zeiten*. München, Volksverlag 1920; TÝŽ: *Pest in Rußland! Der Bolschewismus, seine Häupter, Handlanger und Opfer*. München, Volksverlag 1922 (české vydání: *Mor v Rusku: Bolševismus, jeho pohlaváři, sluhové a oběti*. Brno, Guidemedia 2017).

Nacistický ideolog Alfred Rosenberg (1893–1946), jehož antisemitské spisy ovlivnily Hitlerovo smýšlení o Židech, na společné fotografii s „Vůdcem“ z roku 1941 (foto www.i.ytimg.com)

Hnědém domě.⁵¹ Jak opravdový byl vlastně Hitlerův eugenický rasismus a antisemitismus? Odpověď by zněla: Jak se může někdo odvážit vůbec o tom pochybovat?! S bilancí snad půlmilionu obětí nacistické eutanázie a šesti milionů zavražděných Židů se u Hitlera nad veškeré pochyby jednalo o více nežli dočasnou posedlost.

Avšak jestliže nejnovější historické rešerše dokazují, že až do svých třiceti let Hitler vůbec nebyl bytostným antisemitou (jak se čtenářům *Mein Kampfu* snaží namluvit), jak si vysvětlit tento paradox? Autor této recenze se domnívá, že třicetiletý Hitler se rozhodl zabudovat antisemitismus do svého světového názoru až po dramatických zkušenostech s Bavorskou republikou rad, která měla ve svém vedení mnoho židovských politiků, pocházejících mimo jiné z Ruska. Přestože „židobolševici“ byli u moci v Mnichově sotva tři týdny (od 7. dubna do 1. května 1919), stačili svou „dělnicko-vojenskou“ diktaturou vyvolat prudkou vlnu antisemitismu, se kterou

51 FORD, Henry: *Der internationale Jude*, sv. 1–2. Leipzig, Hammer-Verlag 1921 (české vydání: *Mezinárodní Žid*, sv. 1–2. Praha, B. Kočí 1924; *Mezinárodní Žid: Světový problém*. Praha, Zápotočný a spol. 1935 (v jednom svazku)). Původní americké vydání je z roku 1920.

se Hitler svezl. Co tomu napomohlo? Školení v agresivním antisemitismu, kterého se mu dostalo během redaktorské činnosti v hlavním tiskovém orgánu nacistické strany *Völkischer Beobachter* od Dietricha Eckarta; dále již shora zmíněný vliv silné ruské frakce kolem Rosenberga a Scheubner-Richtera, která přinesla do Německa ruský originál *Protokolů sionských mudrců*; a konečně do třetice školení na „politruka“ armády Výmarské republiky (*Reichswehr*) v kurzu sborového velitelství na mnichovské univerzitě, který připravil kapitán Karl Mayr.

Všeobecně rozšířený názor, že to byl profesor geografie Karl Haushofer, kdo prostřednictvím svého asistenta Rudolfa Hesse inspiroval Hitlera představou *Lebensraum*, je dnes neudržitelný. To v zásadě uznali i redaktoři kritického vydání.⁵² Jednak se Haushofer, jehož manželka byla Židovka, sám zabýval především geopolitikou Asie a Tichého oceánu.⁵³ A navíc počítala jeho geopolitická schémata s Ruskem jako nezbytným partnerem německo-japonské osy.⁵⁴ Haushofer se ostatně rázně distancoval od Hitlerovy biologicko-rasistické představy *Lebensraum*, když odmítl nabídku recenzovat *Mein Kampf*.⁵⁵

Pod vlivem experta na Rusko Scheubner-Richtera očekával Hitler pád bolševického režimu v Rusku každým dnem. Podle dosavadního plánu, který Scheubner-Richter koordinoval přes početnou skupinu ruských a baltských emigrantů v Mnichově, nacionální Německo a monarchistické Rusko se měly spojit v boji proti komunismu. Východní *Lebensraum* měl být získán ve spolupráci s ruskými stoupenci restaurace monarchie a takzvanou bílou emigrací, kterých jen v Mnichově pobývalo několik set a se kterými byli Rosenberg a Scheubner-Richter v denním styku.⁵⁶ Ten však zahynul po Hitlerově pravici 9. listopadu 1923 v konfrontaci s vládními četníky během nepodařeného puče. Když se Hitlerovi za necelé tři měsíce, koncem ledna 1924, donesla do cely v Landsbergu zpráva, že Lenin sice zemřel, ale k očekávanému monarchistickému převratu nedošlo, přešel do opačného extrému. Rozhodl se, že nadále nemůže počítat s Ruskem jako spojencem a že bude muset získat příští *Lebensraum* na jeho území na vlastní pěst.⁵⁷

Jestliže Hitlerova idea „životního prostoru“ na východě nepocházela z teoretických úvah Haushofera, kterým Hitler neporozuměl, a jelikož sám Haushofer se od něj distancoval, od koho jiného mohl Hitler čerpat tuto inspiraci? S největší

52 *Mein Kampf* 2016, s. 1630.

53 Viz Haushoferův hlavní spis *Geopolitik des Pazifischen Ozeans: Studien über die Wechselbeziehungen zwischen Geographie und Geschichte*. Berlin, K. Vowinckel 1927 (2., doplněné vydání).

54 Viz HAUNER, Milan: *What is Asia to Us? Russia's Asian Heartland Yesterday and Today*. London, Unwin & Hyman 1990, s. 172–184.

55 PLÖCKINGER, O.: *Unter Soldaten und Agitatoren*, s. 146 (viz pozn. 25).

56 Podle Thomase Webera se zdržovalo v roce 1921 v Mnichově 1105 „bílých“ Rusů a 530 Baltských Němců (WEBER, T.: *Wie Adolf Hitler zum Nazi wurde*, s. 327 – viz pozn. 25).

57 *Tamtéž*, s. 416. O Scheubner-Richterovi neexistuje dosud poválečná knižní monografie. Zatím nejpodrobnější je magisterská práce Bernharda Valentinitische *Max-Erwin von Scheubner-Richter (1884–1923): Zeuge des Genozids an den Armeniern und früher enger Mitarbeiter Hitlers*, která vznikla v roce 2012 na Univerzitě Štýrský Hradec. Jsem zavázán Othmaru Plöckingerovi za zprostředkování elektronické kopie této práce.

pravděpodobností od svého dočasného spojence a pozdějšího rivala, generála Ericha Ludendorffa, který jako náčelník generálního štábu na východní frontě nechal zřídit mezi listopadem 1915 a červencem 1918 administrativní jednotku „Vrchní velitelství Východ“ (*Oberbefehlshaber Ost*, zkratka *Ober-Ost*).⁵⁸ Ta zahrnovala okupovaná území ruské říše, sestávající z dnešního Lotyšska, části Litvy, Běloruska a severního cípu Polska, o rozloze něco přes sto tisíc kilometrů čtverečních se třemi miliony obyvatel. Tato německou armádou spravovaná provincie měla sloužit jako agrární zásobárna německých vojsk a jejich spojenců na východní frontě. Brest-litevský mír z března 1918 otevřel další možnosti pro německou expanzi dále na východ. Zkušenost s *Ober-Ost* později tvořila základní osnovu pro nacistické plány známé pod termínem „Generální plán Východ“ (*Generalplan Ost*), které byly už důsledně rasisticko-biologicky definovány a počítaly s milionovými přesuny obyvatelstva a násilnou germanizací dobytých východních území.⁵⁹

Důležitým úkolem editorů se stalo vysvětlení specifické terminologie a pseudovýrazů používaných Hitlerem v *Mein Kampfu*, jako například *Weltanschauung* namísto ideologie, *Volksgemeinschaft* (společenství etnických Němců, popírající sociální a třídní rozdíly), *Rassenschande* (pohlavní styk mezi osobami odlišné rasy) a podobně. Časově nejnáročnější pro ně bylo jistě „vychytání“ faktických chyb. Na dalším stupni si stanovili vyčerpávající úkol vysvětlovat autorovy scestné názory či s nimi polemizovat. Příliš neuspěli při vyhledávání bibliografických odkazů na literaturu, kterou Hitler použil (například v oblasti národního hospodářství, sociologie, rasových problémů), protože *Mein Kampf* nelze považovat za akademické dílo, jehož autor by respektoval citační a podobné náležitosti. Najdeme tu jen málo výjimek potvrzujících pravidlo. Hitler například uznal, že byl velice ovlivněn přednáškami Gottfrieda Federa, které kritizovaly lichvářský (čti židovský) kapitalismus.⁶⁰

Mezi důležitými kritérii, která editoři kritické edice sledovali, bylo porovnání Hitlerových slovních příslibů v *Mein Kampfu* s jeho skutky po uchvácení moci. Která z Hitlerových předsevzetí biologicky očistit německou rasu od mentálně či fyzicky postižených, a dále od Židů a Cikánů, se naplnila a která ne? Tak například už v červenci 1933 odhlasoval zglajchšaltovaný *Reichstag* zákon o zabránění početí dědičně postiženého potomstva, takzvaný sterilizační zákon, po kterém následovaly v září a říjnu 1935 neblaze proslulé norimberské rasové zákony, jež postavily sňatky a pohlavní styk vůbec mezi árijci a Židy mimo zákon.

Přestože rasismus a antisemitismus jsou dominující faktory v Hitlerově světónázoru a během války vyústily do „konečného řešení“ židovské otázky, nenajdeme

58 Oficiální Ludendorffův titul byl „generální ubytovatel“ (*Generalquartiermeister*) na velitelství východní armády, v jehož čele stál polní maršál Paul von Hindenburg. Od roku 1916 stál Ludendorff jako vojenský diktátor a propagátor totální války v čele německé válečné mašinerie. (Viz NEBELIN, Manfred: *Ludendorff: Diktator im Ersten Weltkrieg*. München, Siedler 2010, s. 399.)

59 Viz LULEVICIUS, Vejas Gabriel: *Kriegsland im Osten: Eroberung, Kolonisierung und Militärherrschaft im Ersten Weltkrieg*. Hamburg, Hamburger Edition 2002.

60 *Mein Kampf*, s. 221. Viz FEDER, Gottfried: *Manifest zur Brechung der Zinsknechtschaft des Geldes*. Diessen vor München, Jos. C. Huber 1919.

Max Erwin von Scheubner-Richter (1884–1923), jedna z obětí na straně nacistických pučistů v listopadu 1923. Hitler ztrátu experta svého hnutí na zahraniční politiku označil za nenahraditelnou (foto www.bp.blogspot.com)

v *Mein Kampf* argumentaci doporučující genocidu Židů a eutanázii těch nešťastníků, kteří nesplnili eugenisticko-biologická kritéria dokonalých árijců. Na konci druhého dílu použil Hitler metaforu, ve které obžaloval dvanáct až patnáct tisíc německých Židů za to, že Německo prohrálo válku. Měli jsme je na začátku války, dožaduje se Hitler, poslat do plynu, a zachránili bychom tím životy jednoho milionu poctivých Němců!⁶¹ V letech 1924–1925 při psaní svého spisu zaujal Hitler vůči „židovské otázce“ zhruba stejné stanovisko jako v září 1919, kdy napsal pověstný dopis Adolfu Gemlichovi, obsahující první autentický důkaz o Hitlerových názorech v této věci: Židé měli být „legálně“ zbaveni svých občanských práv a majetku a donuceni vystěhovat se z Německa.

Dalo by se předpokládat, že na devadesát let staré publikaci, na jejíž kritické analýze se podílel tým prvotřídních expertů po celé tři roky a opatřil ji více než třemi a půl tisícem poznámek, bude vyloučeno nalézt sebemenší nedostatek. Mne osobně překvapilo, že editoři svévolně vypustili dedikační listinu se jmény padlých pučistů z 9. listopadu 1923, kterým Hitler demonstrativně věnoval první díl *Mein*

⁶¹ *Mein Kampf*, s. 772.

Kampfu. Oněch šestnáct jmen a jejich zaměstnání je třeba považovat za historický pramen. Kde jinde v *Mein Kampf*u nalezneme čtenář jméno dr. Maxe Erwina Scheubner-Richtera (1884–1923), Hitlerova hlavního poradce na východní Evropu, Rusko a Blízký východ, jehož ztrátu Hitler sám označil za „nenahraditelnou“ a kterého historici nedávno „objevili“ jako klíčového svědka genocidy Arménů, když sloužil jako německý vicekonzul roku 1915 v tureckém Erzerumu? Dalším blízkým spolupracovníkem Hitlera, poněkud jiného však ražení, byl zuřivý antisemita, spisovatel Dietrich Eckart (1868–1923), který se sice nezúčastnil puče, ale zemřel krátce po něm, a jemuž Hitler věnoval druhý díl *Mein Kampf*u. V tomto případě editoři jednali korektně a Hitlerovu dedikaci Eckartovi v kritickém vydání zachovali.⁶² Pravda, jak poznamenal Oscar Wilde, je zřídka ryzí a nikdy prostoduchá.

Reakce na „Mein Kampf“ po prvním vydání a na jeho kritickou edici po devadesáti letech

Až do ledna 1933 byl odbyt *Mein Kampf*u relativně nízký. Po tomto okamžiku, kdy se nacisté zmocnili vlády, se sice stal nejvydávanější knihou v Německu, neznamená to ale, že byl i nejčtenější. Kvůli mizernému a vleklému stylu prý čtenáři většinou nedokázali knihu dočíst, takže se stal povinným „nečteným bestsellerem“. Editoři, zvláště díky studiím podniknutým Othmarem Plöckingerem, ovšem dospěli k závěru, že odhadované procento čtenářů Hitlerova spisu bylo přeci jen vyšší, než se doposud tvrdilo.⁶³ Jestliže přijmeme výsledky ankety organizované americkými úřady po roce 1945, pak kolem třiadvaceti procent Němců, tedy zhruba patnáct milionů, četlo jeho podstatné části. Je to sice značný počet, který nicméně neopravňuje uvalit na německý národ jako celek nálepku kolektivní viny.

Stačí se podívat na první stranu první kapitoly *Mein Kampf*u – kterou zřejmě patnáct milionů německých čtenářů muselo přeskočit – abychom se seznámili s jádrem Hitlerova světového názoru a programu. Je tu jasně vyslovena víra v kulturní a rasovou nadřazenost německého národa, dále přesvědčení o nutnosti územní expanze, nejdříve za účelem připojení Rakouska (*Anschluss*) a dalších území s německy mluvícím obyvatelstvem, a posléze nových oblastí potřebných k nasycení údajně podvyživeného německého národa. Co chybí na první stránce, jsou viníci a nepřátelé, kteří zavedli Německo do takové existenční katastrofy. Ti se objeví o dvacet stránek dále: jsou to marxismus a Židovstvo.⁶⁴

Jaká byla bezprostřední reakce – nejprve německojazyčných médií – na Hitlerův *Mein Kampf*? Pravicový tisk, například *Deutsche Zeitung*, zřejmě z konkurenčních důvodů, napadl Hitlera ostřeji nežli levicové listy. Všeobecně kritický byl liberální tisk: *Berliner Zeitung*, vídeňská *Neue Freie Presse*, *Neue Zürcher Zeitung*. *Frankfurter Zeitung* z 11. listopadu 1925 dokonce v dlouhé recenzi prohlásila Hitlera

62 *Mein Kampf* 2016, s. 1739.

63 Viz pozn. 19.

64 *Mein Kampf*, s. 1 a 20.

za trvale vyřízeného (*erledigt*). Pospíšil si sudetoněmecký tisk. Už 20. srpna 1925 *Sudetendeutsche Tageszeitung* a *Tetschen-Bodenbacher Zeitung* nadšeně oznámily publikaci Hitlerovy knihy. A ještě tentýž měsíc vyšla její anonymní recenze v měsíčníku *Volk und Gemeinde: National-sozialistische Monatshefte*, který redigoval v Opavě Rudolf Jung, autor první monografie o německém nacionálním socialismu, která vyšla o šest let dříve nežli *Mein Kampf*.⁶⁵ Recenzent sice Hitlerovu knihu přivítal, zdůraznil ale historický předstih o nejméně jednu generaci sudetské Německé dělnické strany (po válce přejmenované na Německou nacionálněsocialistickou dělnickou stranu – DNSAP) vůči bavorské NSDAP.

O devadesát let později, v polovině roku 2015, kdy zbývalo jen několik měsíců do vypršení autorských práv bavorské vlády na *Mein Kampf*, nastal konečně čas, aby Andreas Wirsching, ředitel mnichovského Ústavu pro soudobé dějiny, seznámil širší veřejnost s už rozběhnutým projektem týkajícím se doposud střežené a veřejnosti nepřístupné knihy, která byla přitom hlavním pramenem pro studium a poznání dvojnásobné německé katastrofy – totální vojenské porážky a důsledků rasové genocidy. Wirsching ale zároveň varoval před dvěma extrémů, které přístup k *Mein Kampfu* často provázejí: tabuizací a trivializací. První se zakládal na utajování existence Hitlerova spisu – což byl *de facto* postoj bavorské vlády po celých dlouhých sedmdesát let. Druhý extrém podle Wirschinga spočíval v pravém opaku, v nadměrném opakování Hitlerova jména a názvu jeho spisu, což prý vede k trivializaci autora i textu, jimž se tím ubírá na vážnosti. Stručně řečeno: tváří v tvář genocidě končí legrace.⁶⁶ Osobně tento názor nemohu přijmout, protože vím, jak je satirický, „znevažující“ žánr německé společnosti v tomto ohledu potřebný: počínaje Chaplinovým *Diktátorem* (1940) přes divadelní předčítání z *Mein Kampfu* v podání nenapodobitelného kabaretiéra Helmuta Qualtingera třeba až po vystoupení současného komika Serdara Somuncua. Zařadil bych do této kategorie i humoristický, vzápětí zfilmovaný román *Er ist wieder da* Timura Vermese, ve kterém Hitler jednoho dne v roce 2015 vstane z mrtvých, prochází se po Berlíně a je okamžitě angažován televizí pro populární kvízový program.

Německá veřejnost reagovala na kritické vydání *Mein Kampfu* různým způsobem. Převahu měli pesimisté, kteří celému podniku nepřáli. Pod jejich tlakem, zejména pod vlivem Izraele, byla bavorská vláda nucena odvolat svou podporu projektu. Editorský tým pod vedením Christiana Hartmanna nicméně nepřerušil práci a pokračoval navzdory reálné hrozbě, že jim budou odebrány finance. Byla to zejména židovská komunita v Mnichově, která ústy Charlotty Knoblochové varovala před vydáním Hitlerova spisu, protože se obávala posílení pravicových extremistů. Ještě ostřejší protesty, jak se dalo očekávat, se ozvaly z Izraele během tamní návštěvy bavorského premiéra Horsta Seehofera, který jim podlehl a stáhl z projektu státní finanční podporu. To značně pobouřilo bavorský sněm, jehož poslanci dříve tuto

65 JUNG, Rudolf: *Der nationale Sozialismus: Eine Erläuterung seiner Grundlagen und Ziele*. Troppau, Neue Zeit 1919.

66 WIRSCHING, Andreas: Hitler, *Mein Kampf*: Eine kritische Edititon des Instituts für Zeitgeschichte. In: *Aus Politik und Zeitgeschichte*, roč. 63, č. 43–45 (2015), s. 15.

Hitlers "Mein Kampf"

Hitlers "Mein Kampf" erreichte bis 1939 eine Auflage von 5,5 Millionen; 1943 waren in Deutschland nahezu 10 Millionen Exemplare verbreitet. Es wurde in sechzehn Sprachen übersetzt und auch nach 1945 im Ausland mehrfach wieder aufgelegt.

Hitlerův *Mein Kampf* dosáhl k roku 1939 v Německu celkového nákladu pět a půl milionu výtisků, v roce 1943 to bylo deset milionů a v roce 1945 dvanáct a půl milionu výtisků. Přeložen byl do šestnácti jazyků

podporu pro celý projekt schválili. Tentokrát se ale také ozvaly pozitivní hlasy mezi německými Židy, kteří si naopak přáli, aby se kritické vydání *Mein Kampfu* uskutečnilo. Samuel Korn z vlivné frankfurtské obce prohlásil, že takováto edice Hitlerova spisu měla vyjít už před lety! Pod tlakem veřejného mínění se nyní Seehoferův kabinet dostal do trapné situace a musel podruhé měnit svůj názor na celý projekt. Nakonec se šalamounsky rozhodl, že sice ponechá projektu slíbené finance, ale zdrží se jeho veřejné podpory. To zase neuspokojilo oponenty znovuvydání spisu, zejména v Izraeli. Na vnitroněmecké scéně bylo vedle reakce tamní židovské obce neméně důležité stanovisko učitelů, za které promluvil Josef Kraus, předseda Spolku německých učitelů (*Deutscher Lehrerverband*). V interview s rozhlasovou stanicí Deutsche Welle 21. prosince 2015 prohlásil, že by rád viděl kritické vydání *Mein Kampfu* na všech německých školách namísto mlčení či zákazu; sliboval si od toho imunizaci studentů vůči pravicovým extremistům.

Názory na správnost znovuvydání Hitlerova spisu zůstaly v Německu rozdělené ještě v lednu 2016, kdy kritická edice opustila tiskárnu v nízkém počtu čtyř tisíc kusů. Toto vydání bylo rozebráno během několika dnů, takže mnichovský institut vyrukoval s druhým vydáním, obnášejícím padesát tisíc exemplářů, které postrčilo

Mein Kampf v dubnu na listinu bestsellerů, pravidelně uveřejňovanou časopisem *Der Spiegel*.

V Československé, respektive České republice se odehrály celkem tři, možná čtyři pokusy vydat *Mein Kampf*. První byl heroický pokus levicového novináře Františka Bauera, který z něj přeložil před válkou úryvky a vlastními slovy je interpretoval – poté co mnichovské nakladatelství Franz Eher odmítlo uzavřít smlouvu na překlad celé knihy.⁶⁷ Druhým pokusem byla kniha *Hitlerův Mein Kampf*, s vybranými pasážemi a komentářem komunistického literáta Jiřího Hájka (1913–1993).⁶⁸

Mnohem větší pozornost vyvolala následující iniciativa z roku 2000, kdy nakladatel Michal Zitko vydal narychlo přeložený německý originál *Mein Kampfu* bez kritického komentáře. Kniha vyšla v tvrdých deskách, s výrazným, švabachem tištěným titulem a jménem autora a s orlicí ozdobenou hákovým křížem. Tato efektní úprava jistě zvýšila komerční atraktivnost jinak velice problematické knihy. Aby čelil očekávané kritice a předpokládané soudní intervenci, opatřil důvtipný nakladatel každý výtisk „kalhotkami“ v podobě papírového proužku, který cudně zakrýval nacistickou orlici. Stálo na něm: „Tento dokument vychází dnes poprvé v českém jazyce ... aby Hitlerův Můj boj přestal být tajemnou a mytickou knihou a aby se historie nemohla opakovat. Teprve nyní získá kritika nacismu pevné a nevyvratitelné základy.“ A tučným písmem k tomu dodal: „Nikdo nepochybuje o tom, že nacismus je synonymem zla a že připravil o život desítky milionů lidí.“⁶⁹ Na vydavatele se vrhla kritika a německé velvyslanectví, ale ten se nenechal zastrašit a zvýšeným tempem dál prodával Hitlerovu knihu. Když náklad překročil sto tisíc výtisků (z nichž se prodalo nejméně třiadvadesát tisíc), zasáhly soudní instance. Zitko byl podle paragrafu 260 trestního zákona o potlačování práv a svobod občanů odsouzen dne 11. prosince 2000 prvoinstančním soudem pro Prahu 7 ke třem letům vězení s podmíněčným odkladem na pět let a k pokutě dva miliony korun. To byl ale teprve začátek soudního maratonu. Zitko se odvolal k soudům vyšší instance. Podle rozsudku Městského soudu v Praze z 28. ledna 2004 byl nejprve Zitkův podmíněný trest zvýšen na pět let odnětí svobody. Nejvyšší soud však Zitka 10. března 2005 osvobodil, s tím že se nepodařilo prokázat, že nakladatel sledoval umysl podpořit neonacistické hnutí.⁷⁰

Tím ale celá aféra kolem českého vydání *Mein Kampfu* neskončila. Jakmile se rozneslo, že bavorské vládě vypršel koncem roku 2015 copyright, naskytla se nová příležitost, jak vydělat hromadu peněz. Té se chopil majitel nakladatelství Naše vojsko Emerich Drtina, který zřejmě odkoupil od Zitka autorská práva na český překlad,

67 BAUER, František: *Můj boj: Hitler o sobě a svých cílech*. Praha, Orbis 1936, 227 s.

68 HÁJEK, Jiří: *Hitlerův Mein Kampf: Z bible německého nacionálního socialismu*. Přeložil a komentářem opatřil Jiří Hájek. Praha, Dialog 1993, 224 s.

69 HITLER, Adolf: *Mein Kampf*. Do češtiny přeložil Slavomír Michalčík. Praha, Otakar II. 2000, 824 s. Vytiskla tiskárna Ueberreuter, s.r.o. Pohořelice.

70 Analýza Centra strategických studií: Kauza Mein Kampf. Pozitivní vliv na rozvoj neonacismu, nebo na svobodu projevu? In: *Revue Politika*, roč. 16, č. 3 (2005), s. 32–34. Článek je online dostupný z webové stránky Centra pro studium demokracie a kultury: <https://old.cdk.cz/rp/clanky/251/kauza/mein/kampf/>.

pořízený Slavomírem Michalčíkem, a na jaře 2016 rozjel na plné obrátky produkci knihy ve stejné podobě (i s nacistickou orlicí), jak ji vydal Zitko před šestnácti lety. V interview s internetovým deníkem *Blesk.cz* si Drtina liboval, že za pouhý měsíc květen prodal více než deset tisíc výtisků a vydělal nejméně půl milionu korun.⁷¹

Ještě pro srovnání uvedme, jaká byla reakce na kritickou edici ve Spojených státech. Půldruhého roku před vypršením autorských práv napsal Peter Ross Range do *New York Times* pozoruhodný článek s titulem „Mají Němci číst Mein Kampf?“. ⁷² Zatímco představa, že Hitlerova slova mohou opět kolovat v Německu, bude určitě šokovat mnoho lidí, autor článku se tím necítil znepokojen. Dal najevo, že je pro otevřenou konfrontaci s Hitlerovým spisem, což bylo donedávna daleko snazší mimo hranice Spolkové republiky, protože tam bavorská vláda nemohla uplatňovat své vlastnictví copyrightu – sice se o to snažila, ale nepořídila! Mladá generace se dá podle jeho mínění snadněji imunizovat proti bacilu nacismu, když dostane možnost přímo poznat jeho temné zřídlo, nežli jeho utajováním na pokraji illegality.

Klasický příklad konfliktu dvou argumentů, vyvolaných zmíněným článkem Petra Rosse Range, představovaly čtenářské dopisy Abrahama Foxmana, ředitele Antidifamační ligy (*Anti-Defamation League*), s Ronaldem Lauderem, prezidentem Světového židovského kongresu. Zatímco první z nich se vyslovil, že *Mein Kampf* by měl být vystaven co nejširšímu publiku ke kritickému zkoumání, Lauder napsal do *New York Times*, že Hitlerův spis „sloužil jako inspirace a návod k provedení největší masové vraždy, kterou svět viděl ... a kdyby znovu vyšel v době rostoucího antisemitismu, byla by to travestie německých dějin. (...) Co si mají myslet oběti holokaustu a jejich příbuzní,“ uzavřel svůj dopis, „když navštíví německé knihkupectví a uvidí na regálu Hitlerovu knihu?“ ⁷³ Pan Lauder evidentně nečinil rozdíl mezi původním a kritickým vydáním *Mein Kampfu*, ale zřejmě to byl pro něho detail. Jemu šlo o princip. A s principem podloženým nejméně šesti miliony zahynuvších Židů lze těžko polemizovat.

Jak odpovědět na argument těch, kteří trvají na zákazu a bojkotu *Mein Kampfu* v jakékoli formě, protože se tato bible nacismu nedá oddělit od holokaustu? A naopak na argument těch, kteří si slibují téměř terapeutický účinek od distribuce kritického vydání *Mein Kampfu* na německých středních školách? Obě protichůdná stanoviska jsou svým způsobem legitimní a oprávněná. Ponecháme-li stranou problémy s přístupností a srozumitelností textu a vysvětlivek kritické edice (na které jsem již v recenzi průběžně upozorňoval), domnívám se, že ti, kteří vzhlížejí k *Mein Kampfu* jako k evangeliu, se už nedají vyléčit pomocí kritické edice. Rasistický obraz světa, tak jak si ho vykonstruoval Adolf Hitler, zůstává imunní vůči kritickým komentářům. Naší povinností je dbát na to, aby tito blouznivci zůstali izolováni a pod dozorem jako malomocní.

71 V Česku vyšla nejslavnější kniha Adolfa Hitlera (†56): *Mein Kampf* trhá rekordy. In: *Blesk.cz* [online], 29.05.2016 [cit. 2016-12-01]. Dostupné z: www.blesk.cz/clanek/zpravy--kultura/397278/v-cesku-vysla-nejslavnejsi-kniha-adolfa-hitlera-56-mein-kampf-trha-rekordy.html.

72 ROSS RANGE, Peter: Should Germans Read Mein Kampf? In: *New York Times* (8.7.2014).

73 In: *Tamtéž* (9.7.2014), dopisy Abrahama Foxmana a Ronalda Laudera ve čtenářské rubrice.